VIRTUALNI POSREDNIŠKI CENTER IN BAZA ZNANJA ERPANET

Potreba po digitalni prezervaciji zadeva naša življenja, bodisi da delamo v institucijah komercialnega ali javnega sektorja, bodisi da smo angažirani v e-trgovini ali e-upravi ali le uporabljamo digitalno kamero. V vseh teh primerih uporabljamo ali ustvarjamo e-vsebino ter pričakujemo, da bo ta ostala trajno dostopna in nam omogočila, da dokazujemo naše trditve, spremljamo tisto, kar smo storili ali da zapustimo naše zapise bodočim generacijam. Žal obstaja veliko tveganje, da zaradi obstoječega znanja o digitalnem arhiviranju in dolgoročni prezervaciji ta dragocena digitalna vsebina ne bo preživela dalj časa. Večina organizacij, podjetij, vladnih agencij in tudi privatnih oseb potrebuje mehanizme digitalnega arhiviranja za trajni dostop do svojih zapisov kljub nenehnemu spreminjanju informacijskih in komunikacijskih tehnologij [1].

Predsedstvo Evropskega sveta je leta 2000 v Lisboni zastavilo strateški cilj za naslednje desetletje, to je prehod na ekonomijo temelječo na znanju, pogoj za ta prehod pa je razvoj informacijske družbe za vse. Evropska komisija je bila poklicana, da za Evropski svet izdela vseobsegajoči akcijski načrt eEvrope. Za dostop do elektronskih virov informacij je bistvenega pomena tudi digitalna prezervacija za zagotavljanje dolgoročnega spomina informacijske družbe [2]. Te opredelitve so bile potrjene tudi v *Akcijskem načrtu eEvropa 2002* [3].

Tretji cilj *Akcijskega načrta* je med drugim afirmacija evropskih vsebin v globalnih omrežij. Znotraj tega cilja je bila zapisana vzpostavitev mehanizma koordinacije programov digitalizacije v državah članicah EU kot naloga držav članic in Evropske komisije.

Predstavniki in strokovnjaki iz držav članic so se srečali leta 2001 v Lundu na Švedskem, kjer so zastavili t. i. lundska načela o evropski digitalizirani kulturni in znanstveni vsebini, ki naj bi zagotovila:

- trajno dostopno dediščino,
- podporo kulturni različnosti, izobraževanju in industriji vsebin,
- različne in bogate digitalne vire.

Prepoznali so naslednje ovire, ki njihovo uporabo resno ogrožajo:

- velika nepovezanost aktivnosti v zvezi z digitalizacijo v EU,
- zastarevanje digitalnih virov zaradi nenehnega spreminjanja tehnologij in neustreznih standardov,
- različni interesi lastnikov, posrednikov in končnih uporabnikov glede pravic intelektualne lastnine,
- pomanjkanje sinergij med kulturnimi in novimi tehnološkimi programi,
- pomanjkanje sodelovanja predvsem med arhivi, knjižnicami in muzeji kot organizacijami za kolektivno memorijo.

Za reševanje teh problemov naj bi države članice:

- vzpostavile ustrezne forume za koordinacijo,
- vzpostavile enotne evropske spletne strani s tekočimi javno dostopnimi in enostavno razumljivimi informacijami o določenih programih,
- promovirale in podprle dobre praktične rešitve ter njihovo harmonizacijo in optimizacijo,
- pospeševale prevzem dobrih praktičnih rešitev in ustreznih veščin,
- vzpostavile baze podatkov in evidence projektov ali drugih izbranih vsebin, da bi evropske kulturne in znanstvene vsebine bile vidne in dostopne.

Evropska komisija naj bi s tem v zvezi sodelovala z državami članicami v okviru tekočih aktivnosti IST pri:

- podpiranju koordinacije,
- diseminaciji dobrih praktičnih rešitev z vzpostavljanjem kompetentnih centrov,
- pospeševanju razvoja kazalcev za kakovost praktičnih rešitev digitalizacije,
- optimiziranju vrednosti in razvoju skupne vizije evropskih vsebin,
- izpopolnjevanju kakovosti in uporabnosti vsebin, promoviranju enotnega dostopa za državljane in informiranosti o vprašanjih trajne prezervacije skozi sporazume o interoperabilnosti standardov, oblikovanju navodil za digitalno prezervacijo in dolgo življenje vsebin.

Evropska komisija naj bi s tem v zvezi vzpodbujala razvoj raziskovalnih programov predvsem za področje digitalnih tehnologij in o prezervaciji digitalnih vsebin.

Izhajajoč iz lundskih načel in ciljev deluje na vzpostavitvi mehanizmov koordinacije programov digitalizacije v državah članic EU tudi mreža ministrstev držav članic MINERVA [4].

ERPANET (Electronic Resources Preservation and Access Network) je projekt evropske komisije v okviru 5. programa IST, ki vključuje informacijsko, dokumentacijsko, referalno, izobraževalno in svetovalno dejavnost v zvezi s trajno zaščito elektronskih virov (digitalne dediščine), ne pa tudi razvoja same tehnologije za te namene.

Nosilec projekta je Humanities Advanced Technology and Information Institute (HATII) pri Univerzi v Glasgowu. Druga glavna vozlišča organizacijske mreže ERPANET so Schweizerisches Bundesarchiv (Švica), National Archief van Nederland (Nizozemska) in Istituto di Studi per la Tutela dei Beni Archivistici e Librari pri Univerzi v Urbinu (Italija).

V okviru ERPANET-a so aktivni tudi posamezni strokovnjaki iz Avstralije, Nove Zelandije, Kanade in ZDA. ERPANET je v partnerskem razmerju tudi s The Nation Library of Australia's Preserving Access to Digital Information (PADI).

Sredstva Evropske komisije za realizacijo ERPANET-a znašajo 1,2 mio evrov, 36-mesečni rok za realizacijo prevzetih nalog pa se počasi izteka (od novembra 2001 do oktobra 2004).

Komuniciranje z uporabniki poteka preko spletnih strani ERPANET-a.

Cilji ERPANET-a so:

1. identifikacija in filtriranje virov informacij o prezervaciji digitalnih objektov v okviru širokega spektra nacionalnih in regionalnih aktivnosti v zvezi s kulturno in znanstveno dediščino v Evropi;
2. evalvacija informacijskih virov in dokumentiranega razvoja tehnologij za digitalno prezervacijo ter zagotavljanje dostopnosti rezultatov raziskav, projektov in najboljših praktičnih rešitev;
3. zagotavljanje online svetovalnih storitev o problemih, praksi, tehnologiji in razvoju;
4. organiziranje tematskih delavnic za obravnavo ključnih vprašanj digitalne prezervacije;
5. izvajanje izobraževalnih seminarjev temelječih na najboljših praktičnih rešitvah;
6. zbiranje študij primerov in izdelava navodil temelječih na najboljših praktičnih rešitvah;
7. spodbujanje novih raziskav o digitalni prezervaciji ter razvoju standardov;
8. spodbujanje posameznikov in organizacij, ki potrebujejo dostop do virov in informacij o digitalni prezervaciji, da uporabljajo ERPANET;
9. spodbujanje podjetij za IKT in razvijalcev programske opreme, da v nove generacije programske opreme vgrajujejo tudi tehnologijo za prezervacijo.

Storitve ERPANET-a zaobsegajo:

- izobraževalne seminarje (*erpa*training),
- delavnice (*erpa*workshops),
- priročnike (*erpa*tools),
- študije (*erpa*studies),
- nasvete (*erpa*advisory),
- online informacijske storitve (*erpa*assessments) [5, 6].

ERPANET razvija v sodelovanju s projektom DAEDALUS elektronski arhiv polnih besedil raziskovalnih rezultatov na področju digitalne prezervacije ERPAePrints s programsko opremo za arhive, ki jo razvija Univerza v Southamptonu.To programsko opremo lahko brezplačno uporabljajo tudi druge institucije pri razvoju lastnih odprtih digitalnih arhivov za avtorsko samoarhiviranje [7].

ERPANET je z MINERVO v letu 2003 organiziral v Firencah mednarodno konferenco o prezervaciji digitalnega spomina, kjer je nastal znana *Firenze Agenda*.

Strokovnjaki konzorcija ERPANET-a so sodelovali pri pripravi poročila in priporočil o digitalnem arhiviranju in prezervaciji *Naloži, da zavaruješ* delovne skupine NSF (National Science Foundation) – DELOS (Evropska mreža odličnosti za digitalne knjižnice), ki jo financira EU v okviru 5. programa [8].

Reference

[1] Invest to Save: Report and Recomendations of the NSF-DELOS Working Group on Digital Archiving and Preservation (2003). Pridobljeno 15. 9. 2004 s svetovnega spleta: http://delos-noe.iei.pi.cnr.it/activities/internationalforum/Joint-WGs/digitalarchiving/pdf.

[2] Lisbone European Council 23 and 24 March 2000: Presidency Conclusions. Pridobljeno 15. 9. 2004 s svetovnega spleta: http://www.europarl.eu.int/summits/lis1_en.htm.

[3] eEurope 2002 Final Report (2003). Pridobljeno 15. 9. 2004 s svetovnega spleta: http://europa.eu.in/eur-lex/en/com/cnc/2003/com.pdf.

[4] Pridobljeno 15. 9. 2004 s svetovnega spleta: http://www.minervaeurope.org/whatis.htm.

[5] Pridobljeno 15. 9. 2004 s svetovnega spleta: www.erpanet.org.
[6] Ross, S. (2004) ERPANET; a European platform for enabling digital preservation. *VINE* 34, 2, 77–83.
[7] http://eprints.erpanet.org/information.html.
[8] Invest to Save: Report and Recomendations of the NSF-DELOS Working
Digital Archiving and Preservation (2003). Pridobljeno 15. 9. 2004 s svetovnega spleta: http://delos-noe.iei.pi.cnr.it/activities/internationalforum/Joint-WGs/digitalarchiving/pdf.

Tvrtko-Matija Šercar